

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The unruly image: memory and transmission in Argentina.

Saab, A.P.

Citation

Saab, A. P. (2024, October 15). *The unruly image: memory and transmission in Argentina*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4094509>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4094509>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

SAMENVATTING

Dit werk behandelt verschillende visuele producten die herinnerings praktijken met betrekking tot de dictatuur in Argentinië (1976-1983) kenmerken. Deze praktijken creëren een visuele matrix die paradoxaal genoeg de gedwongen verdwijning van politieke gevangenen oproept. Voortbouwend op deze beelden, dit werk onderzoekt de omstandigheden en problemen van het overbrengen van het verleden in hedendaags Argentinië en de vorming van een collectieve herinnering van het recente verleden.

De sequenties van beelden die publieke weerklank hebben gekregen of zowel politieke als esthetische resonanties hebben opgeroepen, kunnen naar mijn mening worden georganiseerd in drie groepen of configuraties: een eerste configuratie van beelden draaide om de identiteitsfoto van de verdwenen persoon, oorspronkelijk bedoeld voor documentaire doeleinden. De identiteitsfoto's zijn bijgevoegd in dossiers die familieleden presenteren bij officiële, juridische of mensenrechteninstanties om de verdwijning van een familielid te documenteren en om het gezicht en de identiteit van het slachtoffer (meestal zoons of dochters) te onthullen. Dit zijn de beroemde beelden die door de moeders en grootmoeders op openbare plaatsen werden gebruikt. Deze beelden ondergingen veranderingen, zowel materieel als subjectief. De oude reproductietechnieken toegepast op analoge fotografie, vergrotingen, de veelheid aan inscriptieoppervlakken die werden gebruikt, en natuurlijk het verstrijken van de tijd, lieten hun sporen na.

Aan de andere kant, vanuit een louter identiteitsdocument, transformeert het gezicht van de verdwenen persoon zich tot een embleem van de systematische verdwijning van mensen georkestreerd door de staat. In deze context, waarin de zekerheid over de dood van de vermiste persoon langzaam groeide, mensen begonnen de beelden te dragen als vlaggen in demonstraties tegen de dictatuur. Veel gezichten werden ook samen geplaatst op een oppervlak van stof, waarbij de massieve dimensie van de uitroeiing werd ingebeeld. Het beeld van de verdwenen persoon evolueerde van een identiteitsdocument en persoonlijk relik naareen collectief symbool dat de geschiedenis en de samenleving als geheel ter discussie stelde.

De eerste beelden die door de Moeders worden gehanteerd, zijn de oorsprong van verschillende dingen: in eerste instantie het documentaire archief van de Moeders en Grootmoeders van Plaza de Mayo, dat ik beschouw als een *archief in opstand* tegen de staatsarchieven. Ten tweede, de geboorte van een *beeldruimte* die gekenmerkt is door bijzondere herinneringspraktijken. Deze praktijken zijn niet alleen de uitdrukking van een behoefte aan rouw en herdenking, maar ontwikkelden zich in nauwe relatie tot sociale strijd, tot een instantie van politieke uitdaging gericht tegen de staat.

De tweede reeks beelden die de herinnering aan de dictatuur genereert, valt samen met het volwassen worden van de kinderen van politieke verdwijningen. Een aanzienlijk aantal van deze jongeren heeft activistische en culturele organisaties gesticht zoals H.I.J.O.S., en op een of andere manier, samen met andere jongeren die niet noodzakelijk direct getroffen waren door het drama van de verdwijningen, vormden ze iets wat lijkt op een tweede generatie van herdenkingsactivisten in hun strijd voor waarheid en gerechtigheid. Deze tweede generatie vernieuwde en radicaliseerde het erfgoed van de beweging van de Moeders en Grootmoeders van Plaza de Mayo. Velen van hen voerden unieke artistieke creaties uit op basis van beelden uit het archief van de Moeders en Grootmoeders of uit hun eigen familiealbum. In de handen van *de Kinderen* lijken de beelden nog verder af te wijken van hun referentiële en documentaire functie, waarbij meer ruimte wordt gegeven aan de problematische chronologie dat de fotografische afdruk met zich meebrengt en aan het promiscue en anachronistische karakter dat, volgens Didi-Huberman, inherent is aan beelden.

Op deze manier verdichtten de kunstenaars van H.I.J.O.S de relatie tussen beeld, herinnering en politiek. Meer dan getuigenissen van een ervaring vormen hun werken unieke esthetische constellaties, waarbij het procédé van montage, compositie, recyclage en hercompositie van overgeleverd visueel materiaal lijkt te wijzen op een diepgaande herconfiguratie van de gebruikelijke vormen van herinneringsoverdracht. Het zijn werken die draaien om de "constituerende leegte" die de verdwijning van hun ouders of naaste familieleden met zich meebracht, de verbijstering van identiteit, de affectieve dimensie van dit alles, maar ook de zoektocht naar een politieke betekenis van de ervaring veronderstelden.

De derde configuratie van beelden die dit proefschrift inneemt, is die welke verschijnt in de meest recente handleidingen van het Educatie- en Herinneringsprogramma ontwikkeld door het Argentijnse Ministerie van Onderwijs tijdens de regeringen van de Kirchners (2003- 2015). In deze educatieve, schoolse context, inherent aan de overgang van sociaal herinnering naar cultureel erfgoed en de stabilisatie van tekens, verschijnen de beelden in een gepacificeerd vorm, in een nadrukkelijke terugkeer naar hun illustratieve, informatieve en referentiële functionaliteit. Deze verschuiving valt samen met de politieke neergang van de Kirchners als alternatief voor neoliberale modernisering.

Ik heb in deze reeks configuraties van beelden die voortvloeien uit het politieke evenement van de Moeders en Grootmoeders van Plaza de Mayo een bijzondere ruimte gezien, zowel esthetisch als politiek. Ik heb deze ruimte, die bestaat uit creatie en verzet, in verband gebracht met Walter Benjamins laatste concept van *Bildraum* zoals uiteengezet in zijn beroemde essay over het

surrealisme. Ik zie in deze beeldruimte niet alleen de uitdrukking van een specifieke vorm van rouwen en overdracht van het verleden, maar ook een alternatieve manier om geschiedenis te decoderen die epistemologische en politieke gevolgen heeft.